



# ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ

## ВЕСТНИК НУУз

### АСТА NUUZ

МИРЗО УЛУГ'БЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ  
УНИВЕРСИТЕТИ ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ

**ЖУРНАЛ  
1997  
ЙИЛДАН  
ЧИҚА  
БОШЛАГАН**

**2020  
1/2/1**

**Ижтимоий-  
гуманитар  
фанлар  
туркуми**

Бош муҳаррир:

**А.Р. МАРАХИМОВ** – т.ф.д., профессор.

Бош муҳаррир ўринбосари:

**Ғ.И. БОТИРОВ** – ф-м.ф.н.

Таҳрир хайъати:

**Сагдуллаев А.С.** – т.ф.д., проф.

**Аширов А.А.** – т.ф.д., проф.

**Баллиева Р.** – т.ф.д., проф.

**Маликов А.М.** – т.ф.д., проф.

**Юсупова Д.Ю.** – т.ф.д., проф.

**Муртазаева Р.Ҳ.** – т.ф.д., проф.

**Мўминов А.Г.** – с.ф.д., проф.

**Ганиева М.Ҳ.** – соц.ф.д., проф.

**Мадаева Ш.О.** – ф.ф.д., проф.

**Мухаммедова Д.Г.** – псих.ф.д.

**Рўзиев Р.Ж.** – с.ф.д., проф.

**Тўхтаев Х.П.** – ф.ф.н., доц.

**Болтабоев Ҳ.** – фил.ф.д., проф.

**Маматов А.** – фил.ф.д., проф.

**Сиддиқова И.А.** – фил.ф.д., проф.

**Джумабаева Ж.Ш.** – фил.ф.д., проф.

**Ширинова Р.Х.** – фил.ф.д., проф.

Масъул котиб: **З. МАЖИД**

**ТОШКЕНТ – 2020**

## МУНДАРИЖА

### Тарих

Allanazarov S. Qadimgi Xorazmliklar yashagan geografik hudud hamda ularning antropologik tuzilishi.....	3
Гаффаров Ш., Равшанов Ш. Из истории политики переселения населения Туркестана (вторая половина XIX - начала XX века).....	7
Ирискулов О. XIX асрнинг охири – XX аср бошларида самарканд аҳолисининг миллий таркиби ва диний ҳаётидаги ўзгаришлар.....	12

### Фалсафа. Педагогика. Методика. Социология

Avazmatova M., Qodirova Sh. Classroom management strategies and effective usage of teacher interventions.....	15
Akratova N. New technologies in teaching foreign languages and their application in english lessons.....	21
Auanasova A. Факторы общественного согласия и единства в Казахстане.....	25
Goipova S., Azimova M. Students' difficulties indevelopment of listening skills in learning foreign languages.....	34
Gofurova S., Matholikova A., Rahmatova Z. The role of information and communication technologies in teaching process of foreign languages in higher establishments.....	38
Боймуродов А. Умумий ўрта таълим тизимида информатика ва ахборот технологиялари фанини ўқитишнинг инновацион кластер модели.....	42
Дуланов Б., Хайдарова Ж. Ёшлар орасида тадбиркорлик муҳити ва маданиятини шакллантириш – миллий ўзликни англаш омили сифатида.....	46
Жабборов Ф. Кимёвий ўқув-белгили моделларининг дидактик функциялари.....	54
Жалолова П. Кредит-модул тизимида “физика” фани машғулотларини акт асосида ташкил қилиш методикаси.....	58
Zarzasov Sh. O‘zbekistonda masofaviy ta’limdan foydalanishning SWOT tahlili.....	62
Истамова Н. Организационно – педагогические условия развития билингвизма у детей дошкольного возраста.....	67
Кунгирова Ш. Халқ ўйинларининг баркамол авлод тарбиясидаги роли.....	71
Қодиров М. Шарқ билан Ғарбнинг анъанавий-фалсафий мулоқоти ва унинг глобаллашув шароитидаги баъзи жиҳатлари.....	74
Кўнғиров И., Исмоилов К. Сиёсий маданият ва ахлоқий тарбия уйғунлиги ижтимоий тараққиёт мезони.....	79
Kasimov F. Modern methods and approaches of assessing knowledge and skills in information technology classes.....	83
Муминова М., Набиев Ў., Махмудова М. Экологик билим ва кўникмаларни шакллантиришда педагогик технологиялар ва анъанавий дарс усулларини табиий фанларда қўллаш.....	87
Муратова Ш. Ўсмир ёшидаги ўғил болаларни оилавий ҳаётга тайёрлашнинг ижтимоий жиҳатлари.....	91
Мухитдинова М. Умумий ўрта таълим битирувчиларини тил материалларига масофавий ўқитишнинг методик асослари.....	95
Nazarova N. Yoshlarda raqobatbardoshlik sifatlarini shakllantirishning konseptual asoslari.....	101
Oblokulova M. Using stories in teaching english to young learners.....	105
Оманова Г. Мактабгача таълим тизимида таълим сифати менежментини такомиллаштириш.....	111
Пирманова Г. Содержание внеаудиторных занятий по изучению историко-культурных памятников Англии.....	115
Пўлатов Ш. Маҳатма Ганди фалсафасида “куч ишлатмаслик” ғояси.....	119
Раззакова Н. Оила – қўш устунли айвон тимсолида.....	123
Рахматуллаева Д. Профессионал таълим муассасалари ўқувчиларида тадбиркорлик компетенциясини шакллантириш тамойиллари.....	127
Саидкулов Н. Ёшлар сиёсий маданиятини ривожлантиришда таълим-тарбия тизимининг ўрни.....	131
Saipov Z. The United States policy in the Kyrgyz republic.....	137
Saidakhmedova S. Specific features of using authentic materials in teaching foreign languages.....	141
Султанов Р., Юсупов М. Таълимда математика фанини ўқитишдаги муаммолар ва уларнинг ечимида ахборот коммуникация технологияларининг аҳамияти.....	144
Suyunova H. Til ta’limida integrativ yondashuvni tashkil etishda sayohat darslarining ahamiyati.....	147
Khakimova G. Developing students' creative abilities in organizing fine arts lessons in schools.....	152
Ходжиева Д. Инновационные технологии развивающего профессионального образования по углубленному изучению студентами гуманитарных предметов педагогических дисциплин.....	156
Худаярова Д. Современные инновационные технологии в профессиональной подготовке будущих учителей.....	159
Хуррамов А., Ражабов Ж. Умумий ўрта таълим муассасаларида информатиканинг вазифалари ва мазмуни.....	163
Эрназаров Д. Сиёсий толерантлик тамойилларининг давлат сиёсатидаги роли ва аҳамияти.....	167

### Филология

Adizova O., Abdullayeva N. Aziz Kayumov – the owner of encyclopedic knowledge.....	171
Barotova M. Original style in literary translation.....	175
Давлатова А. Абдулла Орипов поэтик тафаккурида Навоий адабий меросининг таъсири.....	179
Niyazova M. The use of methodological tools in the folk riddles of English and Uzbek literature.....	184
Хайдарова И. Морфологик hodisalar va ularning tilshunoslikda o‘rganilish holati.....	188
Каримов Р. Тижорий матнда функционал белгининг роли.....	192
Қодирова Б. Фонетик терминларнинг қисий-типологик таҳлили (ўзбек ва козоқ мактаб дарсликлари асосида).....	196
Мансурова М. Muxtor Avezovning ijodkor obrazini yaratish mahorati.....	200
Мухитдинова Н. Мухаммад Ғозий ижодида орифона қарашлар талқини.....	203
Рустамов И. Комиклик турлари тадқиқи.....	207
Рустамова Ш. Европа таржима назарияси тараққиётининг хронологик таснифи.....	211
Султанов Т. Мухаммад Султон Валадининг адабий меросини ўрганиш масалалари.....	214
Худойбердиева Г. Инглиз болалар адабиёти: Жоан Роулингнинг “Гарри Поттер” романлар тўплами ва асарнинг дунё болалар адабиётида тутган ўрни.....	219
Юсубова Р. Ярашова Н. Метафоралар лисоний-маданий феномен сифатида.....	223

*Дилмурод ЭРНАЗАРОВ,  
Тошкент давлат иқтисодиёт университети  
Сиёсий фанлар доктори (PhD) “Ижтимоий фанлар” кафедраси ўқитувчиси  
E-mail:dilm79@inbox.ru*

## **СИЁСИЙ ТОЛЕРАНТЛИК ТАМОЙИЛЛАРИНИНГ ДАВЛАТ СИЁСАТИДАГИ РОЛИ ВА АҲАМИЯТИ**

Аннотация

Бугунги кунда “толерантлик” тушунчаси фалсафа, сиёсатшунослик, социология, психология ва бошқа ижтимоий фанлар тизимида кенг ишлатилмоқда. Бугунги кунда “толерантлик” тушунчаси Ўзбекистон ижтимоий-сиёсий ҳаётининг барча соҳаларига чуқур кириб бормоқда. Сиёсий толерантни мазмун-моҳияти, аҳамияти, унинг давлат ички сиёсат ва халқаро муносабатлар тизимда роли ва аҳамиятини очиқ бериш кўрилатган масаланинг муҳим жиҳати ҳисобланади.

**Калит сўзлар:** сиёсий толерантлик, сиёсий жараён, феномен, халқаро ноҳукумат ташкилотлар (ХНТ), демократия, қонун, сиёсий партия, мафкура.

## **РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ПРИНЦИПОВ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ В ПОЛИТИКЕ**

Аннотация

Сегодня понятие «толерантность» широко используется в философии, политологии, социологии, психологии и других общественных науках. Сегодня понятие «толерантность» глубоко укоренилось во всех сферах общественно-политической жизни Узбекистана. Важным аспектом проблемы является раскрытие сущности и значения политической толерантности, ее роли и значения в системе внутренней политики и международных отношений.

**Ключевые слова:** политическая толерантность, политический процесс, феномен, международные неправительственные организации (МНПО), демократия, право, политическая партия, идеология.

## **ROLE AND SIGNIFICANCE OF PRINCIPLES OF POLITICAL TOLERANCE IN POLICY**

Annotation

Today, the concept of "tolerance" is widely used in philosophy, political science, sociology, psychology and other social sciences. Today, the concept of "tolerance" is deeply rooted in all areas of the socio-political life of Uzbekistan. An important aspect of the problem is the disclosure of the essence and significance of political tolerance, its role and significance in the system of domestic politics and international relations.

**Keywords:** political tolerance, political process, phenomenon, international non-governmental organizations (INGOs), democracy, law, political party, ideology.

**Кириш.** Замонавий сиёсий жараёнда толерантлик муаммоси ҳар қандай давлатчиликнинг ривожланиш истиқболларини англаш учун алоҳида аҳамиятга эга. Толерантлик – бу ижтимоий ҳаётнинг турли томонларини ўз ичига олган мураккаб ва кўп қиррали ҳодисадир. Унинг таркибига этник, миллатлараро, маданиятлараро, диний, сиёсий, ижтимоий, конфессиялараро ҳамжиҳатлик каби йўналишлар қиради. Илмий доираларда сиёсий толерантлик масаласи қизгин баҳс-мунозарага сабаб бўлмоқда. Ўзбекистонда толерантликни юқори даражада бўлиши мамлакатни демократлаштириш жараёнларининг муҳим кўрсаткичидан биридир. Шунинг учун ҳам демократик янгиланишлар йўлидан кетаётган давлатларда сиёсий толерантлик масаласи алоҳида аҳамиятга эга. Бизнинг фикримизча, Ўзбекистон учун ҳам бу масала долзарб масала ҳисобланади.

Сиёсий толерантликнинг сиёсий жараёндаги роли ва аҳамияти унинг моҳиятидан келиб чиқади. Фуқароларнинг турли сиёсий қарашларга, ўзгаларининг фикрларига муносабати, халқаро муносабатлар, сиёсий жараёнлар субъектлари, шунингдек, фуқаролик жамияти институтлари ва давлат бошқаруви органлари ўртасидаги муносабатларида сиёсий толерантликнинг турли шакллари кўриш мумкин. Шахснинг сиёсий толерантлик даражаси уни кўп жиҳатдан унинг бошқа одамлар билан муносабатлар тизимини белгилаб беради. Кўпгина социологик ва сиёсий назарияларида жамиятнинг толерантлик даражаси, маънавий, ахлоқий, ижтимоий, сиёсий ва давлатни барқарор ривожланишининг асосий мезонларидан бири сифатида қаралади.

**Асосий қисм.** Ҳозирги кунда Ўзбекистонда сиёсий толерантликни шакллантириш муаммоси гуманитар ва ижтимоий фанлар кесишмасида фаол тарзда ўрганилмоқда. Толерантлик дунё цивилизациясининг иқтисодий, ижтимоий, ахлоқий ва маънавий, маданий, сиёсий ва бошқа хусусиятларга кўра табақаланишида яққол намойён бўлмоқда. Шу билан бирга фуқароларнинг сиёсий жараёнларга муносабати ва идрок этиши даражаси бир хил эмас. Шунинг учун улар улар баъзи сиёсий жараёнларга тоқатсизлик муносабатида бўлади. Бундан ташқари, Ўзбекистоннинг ҳозирги ривожланиш босқичида фуқаролар ҳукумат, давлат идораларини турли халқаро ноҳукумат ташкилотлар (ХНТ), ННТларга, сиёсий партиялар, қолаверса, сиёсий жараёнларнинг бошқа субъектларига нисбатан бағрикенглик муносабатида бўлиши муҳим ҳисобланади.

Мустақиллик даврида Ўзбекистонда диний ва миллий ўзликни англашга бўлган интилиш ижтимоий ҳаётнинг барча жабҳаларида ўз аксини топа бошлади. 2017 йилда Ўзбекистон Президентининг “2017-2021 йилларда мамлакатни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси” Фармони тасдиқлади. Стратегиянинг бешинчи йўналиши – хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний толерантликни таъминлаш, давлат мустақиллиги ва суверенитетини мустаҳкамлашга, Ўзбекистон атрофида хавфсизлик, барқарорлик ва яхши кўшничлик камарини яратишга, мамлакатнинг халқаро обрўсини мустаҳкамлашга қаратилган мувозанатли, ўзаро манфаатли ва конструктив ташқи сиёсатни амалга ошириш [1].

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг “Хорижий давлатлар билан миллатлараро муносабатлар ва дўстона муносабатларни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги қароридан [2] жамиятда барқарорлик, тинчлик ва ҳамжиҳатликни янада таъминлашга, фуқаролар онгида катта, бирлашган кўп миллатли оилага мансублик ҳиссини ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга қаратилган. миллий маданий марказлар ва дўстлик жамиятлари фаолиятини янада ривожлантириш, хорижий давлатлар билан маданий ва маърифий алоқаларни кенгайтириш масалалари ўз аксини топган.

Бугунги кунда сиёсий толерантлик тамойилларини амалга ошириш бир қатор қийинчиликлар мавжуд. Яъни амалдаги қонунларга кўра кўп партиявийлик тизимида партиялараро рақобатни кучайтириш талаб даражасида эмас. Конституцияга киритилган шу ва бошқа тузатишлар партиялараро курашга, ғоя ва дастурлар рақобатига, умуман, кўппартиявийлик тизимини ривожлантиришга замин яратди. Аммо, ҳозирда берилган кенг имкониятлардан самарали фойдаланилмапти. Шу нуқтаи назардан, хорижий илғор тажрибаларни қўллаш орқали партиялар ўртасида соғлом ва конструктив рақобатни юзага келтириш мақсадга мувофиқдир.

Толерантлик сиёсий фаолият сифатида Ўзбекистоннинг миллий тикланишдан – миллий юксалишга, деган принципини амалга оширишнинг асосий шартига айланмоқда. Шубҳасиз, ҳозирги пайтда ушбу муаммоларнинг ечими толерантликнинг сиёсий жараёндаги ролини минтақавий жиҳатдан ўрганишнинг долзарблигини белгилайди.

#### **Ўзбекистонда халқаро ноҳукумат ташкилотларига нисбатан сиёсий толерантлик муносабати**

Хорижий тадқиқотчиларнинг қатор изланишларида ҳозирги халқаро муносабатларга оид қуйидаги тушунчалар ўз аксини топган: 1) “аполяр дунё” [3] 2) “қирғоқсиз глобаллашув” [4] 3, “ассоциациялар инқилоби” [5]. Бироқ, таҳлиллар шуни кўрсатадики, миллий давлатни жаҳон сиёсатидаги нуфузи ва имиджини шаклланишида халқаро ноҳукумат ташкилотларнинг роли ва аҳамияти катта. Давлат қанчалик уларга нисбатан сиёсий толерант бўлса, ўзаро ҳамкорлик соҳалари янада кенгайди. Давлатнинг барча соҳалардаги барқарор ривожланиши ва унинг жаҳон стандартларига тенглашиш жараёни кўзатилади. Бироқ, ҳар қандай толерантликнинг чегараси бўлгани каби, ХНТларга нисбатан сиёсий толерантликнинг ҳам чегараси бўлиши лозим.

Уларга нисбатан сиёсий телерантлик чегараси қандай ўрнатилади? Бунинг учун ХНТларни адлия вазирлигидан рўйхатдан ўтказиш вақтида уларнинг Низоми ва Ҳаракат Дастурлари асосида амалга ошириш лозим. ХНТларга нисбатан сиёсий толерантлик муносабатида бўлиш ўша давлатнинг тарихи, миллий кадрларига, урф-одатлари, сиёсий қарашлари, геосиёсий жойлашуви ва бошқа жиҳатларига мос келиш ёки келмаслиги асосий меъзон ҳисобланади.

XX аср охири – XXI асрнинг бошларида халқаро ноҳукумат ташкилотлар жаҳон сиёсий жараёнларида фаол иштирок эта бошлади. Бугунги кунда халқаро ноҳукумат ташкилотлар гуманитар, ижтимоий, қонунчилик, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, экология, иктисодиёт, илм-фан, журналистика, спорт, сиёсат, дин ва бошқа соҳаларда фаолият юритмоқда.

Бизнинг фикримизча, уларнинг аҳамиятини, биринчи навбатда, глобаллашув шароитида давлатлар ўртасидаги ўзаро ҳамкорликнинг турли моделлари ва жаҳон сиёсатининг бифуркацияси шароитида ХНТларнинг таъсир доираси ҳам кенгай бошлади. ХНТлар турли давлатлар, ҳукуматлар миллий жамоалар билан ишлаш орқали сиёсий ҳокимиятга тўғридан-тўғри ёки билвосита таъсир қилишга интилишади. Шу билан бирга, давлатлар ўзларининг ташқи сиёсий воситаларини замонавий дунё сиёсатининг талабларига мувофиқ такомиллаштириш мақсадида ХНТлар салоҳиятидан унумли фойдаланишга интилишади.

Ўзбекистон сиёсати учун ХНТлар бу – глобал миқёсдаги ижтимоий-сиёсий институтдир. Бундан ташқари, сўнгги йилларда улар дунё глобал сиёсатини шакллантиришга тобора кўпроқ жалб қилинмоқда. ХНТ икки хусусиятга эга. Битринчиси, улар халқаро фаолиятни замонавий жаҳон сиёсати субъектлари сифатида олиб боради. Иккинчиси, улар ўзларининг шахсий манфаатларига ва халқаро миқёсда қарор қабул қилишга таъсир кўрсатиш қобилиятига эга. ХНТлар тармоқ тузилмаси сифатида давлатлар манфаатларини ҳимоя қилиш воситаси сифатида ишлай олади. ХНТларнинг тармоқ тузилмалари давлатлар томонидан ташқи сиёсий мақсадларига эришиш воситаси сифатида кенг қўламда фойдаланилмоқда.

Ўзбекистоннинг ХНТ билан ўзаро ҳамкорлиги икки асосий шаклда амалга оширилади: субъектив ва инструментал. Ўзбекистон замонавий халқаро сиёсатнинг мустақил субъектлари сифатида ХНТ билан ўзаро ҳамкорлик қилади. Ўзбекистон ўзининг ташқи сиёсатини амалга ошириш учун ХНТлардан юмшоқ куч воситаси сифатида фойдаланади.

Шундай қилиб, бир қатор давлатларнинг ташқи сиёсати воситаси сифатида ХНТларнинг таъсир доираси бир қатор омилларга бевосита боғлиқ:

1) ХНТлар фаолиятини тартибга солувчи қонунларнинг ижтимоий-сиёсий ҳолати мавжудлиги ва етарлилиги;

2) ҳокимиятнинг ижро этувчи ёки қонунчилик тузилмаларида ХНТ билан ўзаро алоқалар бўйича органнинг мавжудлиги;

3) ХНТларни солиққа тортиш шакллари;

4) ХНТлар фаолиятини қўллаб-қувватловчи ташкилотлар ёки дастурларни тўғридан-тўғри ёки билвосита молиялаштириш шакллари;

5) ХНТни молиялаштириш шаффофлигини текшириш амалиёти ва бошқалар.

### **Сиёсий толерантлик - мафкура сифатида**

Ҳозирги кунда жамият чуқур тизимли ўзгаришларни бошдан кечираётган бир пайтда, кадриятлар ўзгариб, халқимизнинг янги менталитети шаклланимуда “Толерантлик” тушунчаси ўз мазмун-моҳиятига кўра, ғайриоддий мафкурадан тортиб, ўта мураккаб бўлган шахсни, жамият ва давлатнинг мафкураси сифатида намоён бўлмоқда.

Сиёсий толерантлик - жамият сиёсий соҳаси субъектлари, сиёсий мафкуралар, сиёсий кадриятлар ва сиёсий ҳаракатларнинг ташувчиси сифатида намоён бўлади. Бу, биринчи навбатда, турли сиёсий субъектларнинг позициясидир, бу сиёсий рақибларнинг ўзларининг фикрлари, ғоялари, фаолияти ва бошқаларга нисбатан томонларнинг ўзаро ҳурматига асосланган толерант муносабатида намоён бўлади.

Толерантлик ғояси содда кўриниши мумкин, аммо унинг муносиб таърифи контекстга боғлиқ ҳолда - мафкуравий, диний ёки бошқа жиҳатдан унинг ўзига хос мазмуни ҳисобга олинганда юзага келади. Афсуски, тарихий шароитлар туфайли, Ўзбекистон халқининг менталитети тоталитаризм руҳи асосида ривожланди.

Замонавий босқичда толерантликнинг сиёсий контексти тоталитар ва миллатчилик тизимларига қарши бўлган либералистик ғоялар асосида шаклланиши мумкин. Толерантлик маданияти мулоқот шаклида сиёсатга нисбатан - сиёсий мулоқот шаклида намоён бўлади. Унинг ёрдамида нафақат маълум бир миллат ёки диний мазҳаб вакиллари, балки толерант дунёқарашга эга бўлган инсонни кўришга ёрдам беради. Толерантлик ҳулқ-атвор нафақат сиёсий танлов, балки ахлоқий ва маънавий танловдир.

Сиёсий толерантлик “ҳокимиятнинг жамият ва ўз фуқароларининг ўзгача фикрлашларга йўл қўйишга тайёрлиги, конституция доирасида муҳолифат фаолиятига йўл бериш, сиёсий курашда мағлубиятни етарли даражада тан олиш, сиёсий плюрализмни давлатдаги хилма-хилликнинг намоёниши сифатида қабул қилишдир” [6].

Рус сиёсатшуноси Е.Б.Шестопал сиёсий толерантликни қуйидагича таърифлайди. “Сиёсий толерантлик – бу сиёсий муҳолиф вакилларга ва умуман сиёсий муҳолифатга нисбатан толерантлик”, деб ҳисоблайди [7].

Россиялик социолог М.С.Мацковский сиёсий толерантликни “Турли партиялар ва бирлашмаларнинг фаолиятига, уларнинг аъзолари баёнотларига ва бошқаларга муносабат” деб таърифлайди [8].

Толерантлик феноменини категория сифатида кўриб чиқишимиз мумкин. Унинг таркибий қисми сифатида турли фалсафий, ахлоқий, мафкуравий тушунчалар ва ижтимоий идеаллар ташкил этади.

Масалан, В.П.Макаренкога кўра, толерантлик муаммоси икки асосий жиҳатларда пайдо бўлади – биринчиси, инсонларнинг бир-бирига бўлган бефарқлиги ва иккинчиси, уларнинг бир бирига бўлган қизиқишнинг ортиши [9].

В.В.Шалиннинг сўзларига кўра, “толерантлик инсоннинг турли фикрлари, ниятлари, қарашлари, зўравонликка мурожаат қилмасдан, инсон кадр-қимматини камситмасдан ва инсонпарварлик имкониятларидан фойдаланган ҳолда – ўзаро мулоқот, тушунтириш, ҳамкорликда тушунишда намоён бўлади [10].

Сиёсий толерантлик феноменини инсон ҳаётининг кадрият йўналиши нуқтаи назаридан ўрганиш, толерантликни инсоннинг биргаликдаги ҳаётини ташкил этувчи энг муҳим аксиологик шакллардан бири сифатида тушунишга имкон беради. Шу сабабли, замонавий Ўзбекистонда давлат ва фуқаролик жамияти ўртасидаги мулоқот алоқалари соҳасидаги сиёсатшунослик соҳасидаги толерантликни ҳисобга олиш долзарбдир.

Шунингдек, турли назарийчилар учун сиёсий толерантликнинг аҳамияти ва роли муҳимдир. Ушбу таҳлилда тадқиқотчилар демократик назарияни тушунишда учта тафовутни аниқлаб беради:

1. Либерал-демократик назария ва сиёсий толерантлик.

2. Консерватив-демократик назария ва сиёсий толерантлик;

3. Федералистик демократия ёки конституциявий демократик назария ва сиёсий толерантлик.

Бизнинг фикримизча, ҳозирги пайтда Ўзбекистонда консерватив-демократик назария ва сиёсий толерантлик ривожланмоқда. Биз ўз тараққиётимиз учун барча меъёрларни ва сиёсий, демократик кадриятларни тўлиқ қабул қила олмаймиз.

Бир қатор олимлар демократиянинг турли хил ва турларини ажратиб кўрсатишади - коллективист, мажоритар, фуқаролик, элитистик, плюралистик, консенсус ва бошқалар. Шу билан бирга, Ўзбекистонда сиёсий толерантлик сиёсий ҳуқуқлар, фуқаролик эркинликлари ва оммавий ахборот воситаларининг эркинлигини ифода этиш учун зарур шарт-шароитлар мавжудлиги билан ажралиб турди. Бу эса сиёсий қадриятлар эволюциясини белгилловчи муҳим таркибий қисм бўлган ижтимоий-маданий ўзгаришлар мавжуд, деган фаразни илгари суришга имкон берди.

**Хулоса.** Ўзбекистонда демократиянинг шаклланиши ва ривожланиши унинг етуқлик даражаси ва унинг маънавий ва ижтимоий-иқтисодий жиҳатлари билан ривожланиши билан боғлиқ. Мамлакатимизда шакланган иқтисодий плюрализм - сиёсий плюрализмнинг шаклланишига олиб келди. Сиёсий ҳокимият турли рақобатбардош ижтимоий ва сиёсий кучлар ўртасида бўлинишини талаб қилади. Сиёсий плюрализм кўплаб ҳокимият марказлари, ахборот манбалари ва жамиятдаги эркини фикрларнинг шаклланишини ўзида мужассамлаштиради.

Бундай шароитда сиёсий толерантлик - сиёсий жараёнлар субъектлари ўртасидаги сиёсий муносабатларнинг барқарорлигининг кафолати сифатида намоён бўлади. Ўзининг тарихий ривожланишида толерантлик тушунчаси жуда кенг маънога эга бўлди. У жамиятнинг деярли барча соҳаларини камраб олади, яъни буларга дин, оила, психология, ҳуқуқ, сиёсат ва ҳоказолар.

Толерантлик деганда, авваламбор, унинг барча субъектларининг эркинлиги тушунилади, бу бошқа мавзуларга зарар етказмасдан маълум бир фикр ёки ғояга амал қилиш ҳуқуқидан иборат.

Шундай қилиб, Ўзбекистонда сиёсий толерантлик шахсларнинг турли хил сиёсий қарашлари, ижтимоий ҳаракатлар, ташкилотлар, партиялар, ахборот тузилмалари, давлатлар, халқаро ташкилотлар ва бошқалар ўртасидаги муносабатлари асосида шаклланади.

#### АДАБИЁТЛАР

1. "Collection of legislation of the Republic of Uzbekistan", February 13, 2017, N 6, Art. 70.
2. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures to further improve interethnic relations and friendly relations with foreign countries" // Narodnoe Slovo, 2017. May 23. www.xs.uz
3. Ferguson N. A world without power // Hoover institution digest. – 2004. – № 4.
4. Cheshkov M.A. Global studies as scientific knowledge. Essays on the theory and categorial apparatus. - M.: Scientific and educational forum on international relations, 2005. - S. 176-180.
5. Salamon L. Holding the Center: America's Nonprofit Sector at a Crossroads. – N.Y.: Nathan Cummings Foundation, 1997. – P. 42-45.
6. Asmolov, A. G. On the meanings of the concept of "tolerance" / A. G. Asmolov, G. U. Soldatova, L. A. Shaigerova // Century of tolerance. - 2001. - No. 1-2. - Access mode: <http://www.tolerance.ru/vek-tol/1-0-asmolov2.html>. - Access date: 08/09/2011.
7. Erica Marat, "The ERK Protest Sets Out a Precedent for Karimov to Revise Relations with Political Opposition," Central Asia-Caucasus Analyst, November 5, 2003.
8. Human Rights Watch, "Uzbekistan: Events of 2005." <https://www.hrw.org/world-report/2006/country-chapters/uzbekistan>.
9. Makarenko V.P. Russian power. Rostov an Don, 1998
10. Shalin V.V. Tolerance (Cultural norm or political necessity). Rostov an Don 2000.